

przez ogólne niezadowolenie. Republikanie pragnęli zrzucić Bonapartego z tronu, monarchiści znów wprowadzić którego z odrestaurowanych Bourbonów, a robotnicy stawiali obok programu politycznego, jeszcze program ekonomicznej walki. Dla odwrócenia od siebie wszystkich tych ciosów wywołał Napoleon III. lekko-myślnie wojnę z Prusami, aby potem, otoczony aureolą zwycięstwa zdusić bunt w własnym kraju. W zwycięstwo nie wątpił ani chwili.

Tymczasem losy z rządziły zupełnie inaczej. Napoleon stracił swą szpadę i rozmyślał w niemieckim więzieniu nad znikomością rzeczy świeckich a Paryż kapitulował. Równocześnie z kapitulacją wygłodzonej stolicy świata, którą co prędzej mieszczaństwo urządziło, powstała nowa wojna, wojna domowa znana powszechnie pod nazwą „komuny“. Po zawarciu niszczącej Francję umowy z Bismarkiem, miały się znowu zacząć spokojne rządy jednej nielicznej klasy narodu, miało znów wszystko pozostać przy starém. Ale robotnicy paryscy postanowili założyć przeciw temu swoje weto i założyli je ogłoszeniem komuny paryskiej. Dnia 18 marca 20 lat temu zrana został Paryż zbudzony okrzykami: Niech żyje komuna! Komitet centralny rewolucyi tak mówił w swój odezwie: „Proletaryusze paryscy widząc klęski i zdrady klas panujących, zrozumieli, że wybiła godzina, w której muszą być zbawcami kraju, ująwszy w swe własne ręce ster spraw publicznych. Zrozumieli oni, że mają najświętszy obowiązek i bezwarunkowe prawo, by stać się panami własnego losu i uchwycić go w swe ręce“.

Jak widzimy komitet centralny określał jasno swoje cele. W tym samym dniu cały Paryż był w rękach rewolucjonistów. Walkę ogłoszoną przez nich podjął liberalny rząd ukonstytuowany pod osłoną pruskich bagnatów w Wersalu pod przewodnictwem Thiers'a. Zorganizowany Paryż miał przedstawiać wzór dla wszystkich miast francuskich, miał wywołać w całej Francji tworzenie się komun.

Rozlicznymi dekretymi rządu robotniczego usiłowano wśród huku dział i szturmów Wersalczyków, reformować stosunki społeczne stolicy i zbliżyć ją choć trochę do idealnej formy przy-